

Секція 1

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Федій О.А.,

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

ПЕДАГОГ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Схвально сприймаючи своєчасні масштабні зміни, яких здавна потребувало вітчизняне освітянство, вважаємо за необхідне висловити ряд власних суджень, міркувань та пропозицій стосовно сучасних реформних ініціатив.

На нашу думку стає надзвичайно актуальним формування світоглядної позиції педагога, який покликаний реалізовувати поставлені завдання розбудови сучасної системи освіти епохи третього тисячоліття. Чітке усвідомлення своєї позиції в системі дитиноцентрованої, людиноцентрованої педагогіки та своєї місії в освітньому інформатизованому (часто доволі агресивному, «конкурентобивчому» середовищі) дозволить педагогові сформулювати й найважливішу мегамету своєї педагогічної діяльності у процесі реалізації нововведень, змістових перетворень та набутті новітніх ефективних компетентностей. Мова йде про визначення педагогом головної стратегічної мети виховання учнів.

Серед наукових понять, із якими доводиться мати справу сучасному педагогові поняття «методологія» – одне з найбільш невизначених, багатозначних і навіть суперечливих. Це філософські, наукознавчі, біологічні, психологічні основи педагогічної діяльності як такої.

Нині все більшої актуальності у педагогічній гуманістиці набувають ті філософські учіння, які виступають в якості методології людинознавчих наук:

Екзистенціалізм, що проголошує *головною метою* навчальних занять не розвиток інтелекту, а *емоційне виховання*.

Неотомізм. Обґрунтовує ідею «гармонійного поєднання» наукових знань і релігійної віри в шкільній освіті. Вважає, що сучасна школа спростовує підсвідоме прагнення людини наблизитися до Бога, а саме на цьому рівні знаходяться джерела щастя, любові, свободи та смислу життя!

Позитивізм. Визнає правильним та дослідженим *тільки те, що отримано за допомогою природничих наук та кількісних методів*. Сенс виховання *убачає в підготовці дитини до успішної дії в конкретній ситуації*.

Неопозитивізм. Надає перевагу методам пізнання, а не змісту освіти. *Головне, вважають неопозитивісти – «не знання, а методи їх отримання»*.

Прагматизм. Вважає індивідуальний досвід дитини основою навчального процесу. Тому, навчання *має бути спрямованим на збудження інтересу дитини до навчання та корисним для неї*.

Діалектичний матеріалізм. Донедавна – провідний (єдиний) метод. базис у вітчизняній педагогічній науці. Провідну роль у розвитку особистості відводять вихованню, як складному соціальному процесу. Особистість формується у діяльності. Особистість та діяльність – єдині.

Все більшої актуальності для вчителя початкової ланки освіти набувають антропологічні філософські теорії людиноцентризму. Трактують її у педагогічній науці має гасло: «За для дитини та «для дитини»!

В такий спосіб методологічна культура педагога початкової ланки освіти робить сучасним його науково-педагогічне мислення; це феноменальна здібність мислення педагога чітко визначати й усвідомлювати мету своєї професійно-педагогічної діяльності та здібність до випереджуючого відображення, яке дає можливість передбачити реакцію дитини на запланований педагогічний вплив.

Актуальними для педагогічної науки та практики стають й зміна та визначення принципово нової ролі вчителя початкової ланки освіти в стрімко змінному інформаційному суспільстві.

Нині визнаємо появу нового, самостійного, конкурентоздатного, активного та, водночас, агресивного суб'єкта педагогічного процесу, що здатний повноцінно впливати на формування особистості, а саме – інформації та супроводжуючих її інформаційно-комунікаційних технологій. Відтак, функція вчителя як єдиного провідника знань практично втрачається, а сама загальна характеристика сучасного соціокультурного середовища у якому діє педагог початкової ланки освіти значно змінилася за останні роки.

Варто враховувати й філософсько-педагогічну проблематику досить поширеної на сьогодні авторитарно-бездуховної практики освіти, що призводить учня початкової школи до стану соціальної апатичності, шкільної агресивності, «обезлюдненості» у відносинах з педагогом та душевного дисбалансу стосовно бачення себе в майбутньому тощо.

Конфлікти, що виникають у навчальних закладах, частіше за все будуються на основі гострого незадоволення потреби дитини у позитивних відносинах з вчителем. Що у подальшому значно впливає на формування рис характеру дитини та на перебудову її особистості.

Виховання та розвиток у учня його суб'єктності як основи життєтворчості, повноцінності та цілісності людської особистості відбувається на фоні його відносин із педагогом.

Найбільш сильний вплив педагог початкової ланки освіти здійснює на формування таких особистісних якостей учня: невротизм; тривожність, розвиток соціально-моральних якостей, відповідальність, засвоєння соціальних норм, інтелектуальний розвиток.

Відтак принципово важливою функцією педагога у початковій школі стає створення особливих (ще «непосильних» для комп'ютера!) емоційно-духовних відносин з учнями, побудованих на засадах любові, віри, свободи та поваги.

Сучасні науковці, психологи рекомендують вчителю будувати таке важливе для учня-початківця живе, щире, адресне, підтримуюче спілкування на основі розуміння, прийняття та визнання дитини!

Розуміння дитини – уміння бачити дитину «з середини», сприймати світ як з позиції дорослого, так й з позиції учня, уміння визначати істинні мотиви дитячих вчинків.

Прийняття дитини – безумовне позитивне ставлення до дитини, до її індивідуальності незалежно від того, високих чи низьких показників вона досягла.

Визнання дитини – сприйняття кожної дитини як особистості, гідної уваги, такої, що має право на власну позицію та думку, ставлення до дитини з повагою.

Науковцями також визначено, що діти схильні до спілкування з педагогами, які мають такі характеристики:

Людські якості: – доброта, життєрадісність, врівноваженість, дружність, уміння зрозуміти та довіряти, толерантність, тактовність та почуття гумору.

Організаційні якості: демократичність, співпраця, справедливість, послідовність, чесність, прагнення допомогти, ентузіазм, відповідальність.

Ділові якості – уміння зацікавити, ясно та цікаво пояснити матеріал.

Зовнішній вигляд – добре одягнений, приємний голос; загальна привабливість.

Саме вони мають стати у переліку ключових компетентностей сучасного педагога-початківця покликаною нині зберігати самоцінний для кожного учня період дитинства про який дуже влучно говорив класик : «Людину роблять людиною світлі спогади дитинства!» (Ф.М.Достоевський).

Список використаних джерел

1. Бим-Бад Б.СМ. Категории современных наук о воспитании / Б.М.Бим-Бад. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2009. – 208с.
2. Гиппенрейтер Ю.Б. Общаться с ребенком. Как? / Ю.Б.Гиппенрейтер.– Изд-ие 3-е, стереотипн. – М. : Сфера, 2000. – 240с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник : [вид. друге, доп. й виправ.] – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.

4. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – (Акад. пед. наук України).
5. Кемпбелл Росс Как на самом деле любить детей / Р.Кемпбелл. –М. : Знание, 1992. – 188с.
6. Коджаспирова Г.М. Педагогика:учебник / Г.М.Коджаспирова. – М. : КНОРУС, 2010. – 744 с. : С. 162-201; С.504-515.
7. Корнетов Г. Б. Общая педагогика : [учеб. пособие] / Г. Б. Корнетов. – М. : Изд-во УРАО, 2003. – 192 с. С. 83-184.
8. Кремень В. Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції : [підруч.] / В.Г.Кремень, В.В.Ільїн. – К. : Книга, 2005. – 528 с.
9. Подласий И.П. Педагогика : Новый курс : Учебник для студ. пед. вузов: В 2 кн. – М. : ВЛАДОС, 2000. – Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения. – 576 с. : С.71 - 93. С.161-178
10. Федій О.А. Естетотерапія /О.А.Федій.– К., 2012.–304с.
11. Фіцула М.М. Педагогіка: нав. посібн. для студ. вищ. пед. закладів освіти./ М.М.Фіцула. – К. : Академія, 2002. – 528 с. : С. 28-30.
12. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посібник /В.В.Ягупова. – К. : Либідь, 2002. – 560с. : С.67-77.

Шпак В.П.,

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Початок нового тисячоліття супроводжують реформаційні зміни в багатьох сферах соціального, політичного й економічного життя українського суспільства. На наш погляд, найбільш значних змін зазнає вітчизняна освітня система, зокрема, така її ланка, як початкова освіта. Другий рік поспіль фахівці